

ВІДНОВЛЕННЯ ПРОМИСЛОВОСТІ ТЕРИТОРІЙ РІЗНИХ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ТИПІВ

Законодавчі засади стратегування економічного відновлення України з урахуванням регіонального аспекту закладено Законом України «Про засади державної регіональної політики», який визначає чотири функціональні типи територій (ФТТ): території відновлення, регіональні полюси зростання, території з особливими умовами для розвитку та території сталого розвитку [1]. Ділення території України на ФТТ спрямовано на забезпечення ефективного планування відновлення та стимулювання розвитку громад і регіонів.

Віднесення територій до певного ФТТ відбувається на підставі оцінки чисельності населення, показників соціально-економічного розвитку, наявності руйнувань, безпекових обмежень тощо. Але система показників типологізації територій є недосконалою.

Прийнята Постанова КМУ щодо затвердження порядків з питань відновлення та розвитку територій визначає лише критерії віднесення територій до таких, що потребують відновлення [2]. Критерії віднесення до інших груп – не визначено.

Акцент на впровадженні державної регіональної політики на територіях, на яких відбувалися бойові дії та є деокупованими, або на таких, де є будь-які руйнування на неокупованих територіях, є зрозумілим. Це є важливим з точки зору вирішення нагальних потреб відновлення та забезпечення економічної діяльності.

Проте інші території також потребують вирішення чітко регіонально окреслених проблем і застосування особливих територіально-орієнтованих механізмів та інструментів, застосування яких є важливим уже зараз, тому що регіональні полюси зростання та території сталого розвитку можуть становити базис економічної стійкості інших регіонів.

Другим важливим аспектом є недосконалість критеріїв визначення ФТТ відновлення, бо стан на різних територіях відновлення є неоднаковим і потребує різних зусиль та інструментів з точки зору державного втручання.

На одних буде достатньо застосування проектного підходу до відновлення інфраструктури, інші – потребують застосування інструментів, що забезпечать системну трансформацію економічних систем територій.

На певних територіях можливість системних економічних змін, які потребує національна економіка в цілому, обумовлена обсягами фізичних руйнувань, а на інших – потребує застосування підходів та інструментів, які можуть впливати на структурну інертність економіки регіонів.

Відсутні чіткі критерії віднесення територій до зони активних бойових дій і чіткого визначення зони бойових дій (з визначенням відстані до лінії зіткнення, або до зони тимчасово окупованих територій), відповідно – це унеможлиблює застосування територіально-орієнтованих механізмів, що забезпечать виживання підприємницького потенціалу підприємств, які не можуть релокуватися з причин особливості ведення підприємницької діяльності (зокрема тих, що експлуатують родовища – природні ресурси, які є прив'язаними до територій). Такі проблеми виникають, перш за все, в енергетичній сфері.

Інші території теоретично можуть підпадати під декілька функціональних типів

одночасно. Типовим прикладом є вугільні регіони, структурні зміни яких зараз відбуваються на законодавчо визначених в Україні засадах справедливої трансформації. Ці громади мають обмеження щодо розвитку з точки зору декарбонізації та енергетичної трансформації економічної діяльності й мають бути віднесені до ФТТ з особливими умовами розвитку.

Вугільні громади в Україні зосереджено у Дніпропетровській, Донецькій, Луганській (Донецький вугільний басейн), Волинській та Львівській (Львівсько-Волинський вугільний басейн) областях. Але очевидно, що навіть території громад, які експлуатують родовища Донецького вугільного басейну, підпадають під категорію територій відновлення з неоднаковим ступенем руйнувань економічної, зокрема, промислової бази. Одночасно проблеми вугільних громад, які витікають з особливостей функціонування вугільних підприємств, залишаються та потребують застосування окремих, спеціальних механізмів та інструментів, які дозволяють не просто вирішувати питання відбудови інфраструктурних об'єктів таких територій, а включати потенціал промислових підприємств вугільної галузі у майбутню економічну систему територій та регіонів.

Також території, що є близькими до лінії бойових дій, можна віднести за функціоналом як до територій відновлення, так і до територій з особливими умовами для розвитку за наявності безпекових та демографічних обмежень використання потенціалу території для розвитку.

Стратегування економічного відновлення важливо розглядати з позиції відновлення промисловості. Це потребує, перш за все, визначення чинників, що впливають на промислову діяльність функціональних типів територій в умовах переформатування продуктивних сил регіонів [3].

Основними чинниками для забезпечення промислової діяльності на будь-якому типі територій є: природно-ресурсний, природно-кліматичний, економічний (включаючи логістичні системи та ланцюги; інфраструктуру, енергетичну систему, її елементи тощо) та трудовий потенціали, соціально-економічні умови їх формування та розвитку; міжрегіональні та міжмуніципальні зв'язки; спроможність громад до реалізації функцій, що впливають на підприємницький, інвестиційний потенціал та соціальний клімат громад.

Водночас ефективність управлінських рішень щодо відновлення промислової діяльності на ФТТ потребує встановлення *особливостей, які становитимуть точки державного впливу* для подолання певних проблем та реалізації регіонального промислового потенціалу, трансформації регіональних промислових систем для створення стійкої та конкурентоспроможної національної економіки.

Особливими чинниками забезпечення промислової діяльності для:

територій відновлення є: наявність руйнувань чи знищення промислової, комунальної та соціальної інфраструктури та безпекових обмежень; звуження можливостей працевлаштування, а отже – отримання доходу для працездатного населення, формування доходів місцевого бюджету; зниження спроможності громад до реалізації функцій, що впливають на підприємницький, інвестиційний потенціал, соціальний клімат громад та погіршують перспективи стратегування відновлення;

територій регіональних полюсів зростання та територій сталого розвитку є: ступінь технологічного розвитку, інноваційно-інвестиційний потенціал; транзитний потенціал, потенціал транскордонного співробітництва; відносний рівень безпеки; наявність достатньої кількості трудового ресурсу; відносна відсутність безпекових обмежень;

територій з особливими умовами для розвитку є: природні, демографічні, міжнародні, безпекові чи інші об'єктивні обмеження щодо використання потенціалу території для розвитку, які потребують розробки та впровадження особливих інструментів реалізації промислового потенціалу територій.

Визначення регіональних чинників відновлення / активізації промислової діяльності функціональних типів територій в умовах переформатування продуктивних сил регіонів

сприятиме впровадженню ефективних інструментів державної регіональної політики та позитивно вплине на стійкість національної економіки в цілому ще до завершення бойових дій та встановлення миру.

Список використаних джерел:

1. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>

2. Про затвердження порядків з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2023 № 731. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-2023-%D0%BF#Text>

3. Снігова О. Визначення завдань повоєнної реконструкції промисловості України. Гальчинські читання : зб. матер. міжнар. наук. конф. / упор. А. Л. Дешко; за ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2023. С. 127-129.